

Edinost

NEODVISNO GLASILO KANADSKIH SLOVENCEV

Vol. 2. No. 74.

Price 5c.

TORONTO, ONTARIO FRIDAY, AUGUST 18, 1944

Price 5c.

Let. 2. št. 74

Boj proti fašizmu; je boj
vsakega poštenega rodolju-
ba; vsakega delavca in de-
lavke — pač vsakega brez
izjeme na politično, narodno
ali pa versko pripadnost!

CENA NAROČINI:

Za Kanado in USA.
Za eno leto \$3.00
Za pol leta 1.75

ZAVEZNIŠKA ARMADA VSTANOVILA FRONTO V JUŽNI FRANCJI

Bojna črta se razteza 120 milj med Toulon in San Remo.
Odmev zavezniških topov se sliši v Parizu

Zavezniški stan v Franciji, 16 avg. — Močni odelki kopnene in padalne zavezniške armade, so včeraj izvršili vpad v južno Francijo med Toulon in San Remo, vzhodno mesta Nice. Predno se je izkrcala armada na francosko obrežje, zavezniška mornarica je obstreljevala obrežne utrdbe nekoliko ur, kakor tudi močni odelki bobnikov, so zaporedoma bombardirali močne položaje sovražnih sil. Napram poročilu nad 10 tisoč padalnih čet, se je spustilo iz bojnih letal daleč v zaledju ob obrežju južne Francije.

Nove bojne črte v Franciji je namen prebiti skozi Vichy in se spojiti s zavezniškimi armadami v zapadni Franciji, katere točasno protirajo proti Parizu.

Kanadski in britski odelki, ki so prednedavnim prebili sovražno črto ob Caen, se približujejo predmestju Falaise in z tem ogrožajo popolno obkolitev sovražnih sil pri Conde, Flers in La Flerie, katerih se računa nekako okrog 50 tisoč. Isto poročilo

STRAŠNO NEURJE V SASKATCHEWANU
Kasamak, Sask. — Zadnjega tedna je divjalo strašno neurje v tej okoli. Prav močno je prizadeto to mesto in je skoraj vse poslopje bilo podrt. Neurje je zajelo prostor 18 milj v dolžino in 3 milje na široko, ter je prizadelo škodo, katero se računa nad dva milijona dolarjev.

Sreča je bila v tem, da kljub strašnemu neurju, ni bilo večjih žrtev. Od 17 ranjenih, tri osebe so podlegle poškodbam pozneje v bolnišnici.

Vlada je odobrila pomoč prizadetim 50 tisoč dolarjev in hrani, obleki, ter tudi drugim sredstvi posebno za izgraditev in popravilo stanovanj. Na lice mesta je bilo poslano 200 vojakov, da pomagajo očistiti podrtja poslopja in izgraditi nova.

Dobrodelne organizacije so na delu v zbiranju pomoči prizadetim družinam in ljudstvu v splošnem.

Močna Ameriška armada na Pacifiku

Bremerton, Wash. — Predsednik Roosevelt, ki se je mudil več časa na Pacifiku, je v medtem obiskal poveljnika ameriške armade, je v svojem govoru po radio, ko je dospel v to mesto, dejal, da ima Amerika oboroženo silo čez milijon mož na Pacifiku. Ta bo zadržala japonsko silo in priselila svobodo ljudstvom Filipinskih otokov, Koreje, Mandžurije, Kitajske, Indokine, Siama, Jave, Nove Gvineje in drugih otokov.

Roosevelt je temu dodal, da Amerika mora dobiti mornariške in letalske baze v bližini Japonske v interesu svoje lastne zaščite, kakor tudi nevarnosti držav zapadne hemisfere. Omenil je, da bo vzelo več let, preden Japonska pride v drugo civiliziranih narodov, da pa vojna mora biti zaključena na Pacifiku s popolnim porazom japonske oborožene sile.

Močni Odelki Rdeče Armade na Vratih Vzhodne Prusije

Oddelki maršala Koneva pobili zadnji mesec 140.000 sovražnih vojakov in vjeli 32 tisoč. Celotne izgube sovražnika znašajo od 23 junija okrog en milijon na vzhodni bojni črti.

Moskva — Poročilo iz glavnega stana Rdeče Armade naznanja, da so oddelki Rdeče Armade prekorčili reko Biebrza v zapadni Poljski in so se z tem približali na 15 milj dolgi bojni črti ob meji vzhodne Prusije. Reka Biebrza je bila poslednja vodna zapreka pred vzhodno Prusijo. Posamezni krogi napovedujejo, da začne invazija vzhodne Prusije v nekaj dneh.

Oddelki pod poveljstvom

maršala Rokosovskega so z uspehom odbili nacistični protinapad v predmestju Praga, industrijsko področje glavnega mesta Poljske, Varšave, kjer so v teku ljube bitke in so vidni znaki, da sledi naval na glavno mesto po Rdeči Armadi, katere se nahaja nekaj 11 milj od glavnega mesta.

Na baltiškem področju, kjer se nahaja 300.000 sovražnih sil v pasti, jim je z daljšim napredovanjem odelkov Rdeče Armade proti Rigi, popolnoma presekana pot za umik.

Isto poročilo pravi, da so oddelki maršala Koneva v zadnjem mesecu pobili 140.000 sovražnih vojakov in vjeli pa 32.000. Celotne izgube nacističnih sil od 23 junija s začetkom poletne ofenzive Rdeče Armade znašajo okrog enega milijona.

Medtem značilno je, ko je zadnjega tedna general von Polius, poveljnik poraženih nacističnih sil pri Stalingradu, potom radia naslovil nemške vojske in ljudstvo v splošnem, da strmoglavi Hitlerjev režim, kot odgovornim faktorjem za ogromne izgube nemške armade in popolno katastrofo.

Von Polius v svojem govoru pravi, da je vojna za Nemčijo že izgubljena. Največje zasluge grede Hitlerju za poraz. Toda, da se odvrne še večja in popolna katastrofa, potrebno je strmoglavi Hitlerjev režim in z tem sprečiti nadaljno krvoprolitje in pa težke posledice za nemški narod, ki bo moral prizadeto drugim narodom.

Poravnati ogromno škodo. Celoten položaj točasno bojnih črt na vzhodu, zapadu in jugu, kaže vidne

Borba partizanov v Franciji

London — Francoski domoljubi so pri mestu Paimpol obkolili 1.500 Nemcev, ter v severni Britany okupirali 14 mest.

Iz zanesljivih virov trdijo vesti, da je partizanska aktivnost zasedla večji razmah v okrajih Mauleon Oloron v južnozahodni Franciji ob španski meji. Glavni cilj večjega odpora francoskih rodoljubov na tem kraju je, zasedi glavni stan gestapovcev v Mont de Marsan.

Militarni krogi v Madridu računajo, da so Nemci skoncetrirali 300 tisoč rezervistov z namenom zdrobiti odpor francoskih partizanov v teh krajih v zadnja dva dneva. Poročilo ne pove, da je prišlo do večjih bitk v teh krajih.

Za ugotoviti je, da so francoski partizani postali zelo aktivni po hribovitih krajih in v tem oziru dokaj posnemajo svoje tovariše v borbi Partizane v Jugoslaviji.

proti drugim ali izkoriščali enega v drugega korist.

"Nova jugoslovanska enotnost se raja. On ki ljubi svojo domovino in svobodo mora pristopiti v vrste Titove Narodno-osvobodilne vojske. Osvobodilna fronta nas je izpremenila v narod herojev. Lažje bo sedaj jugoslovanom braniti svoje interese pred zavezniki, kot v prepšnji vojni".

znake večjih vojnih operacij povsod. Medtem so tudi sicer iz neuradnih krogov dozdevanja, da se vstanovi bojna črta preko Dalmacije na jugoslovansko ozemlju.

Prej napovedovana "evropska trdnjava" poka. Strelise slišijo v Parizu, Varšava pred padcem, salitetni priveski trepetajo, ljudski odpor narašča z naglico v Franciji, Slovaški, Italiji in Jugoslaviji.

Borbe v Jugoslaviji

NA VEČ KRAJIH JE ZAVSTAVLJEN PROMET IN JE V TEKU LJUTA BITKA NA CELI ČRTI

London — Poročilo iz glavnega stana maršala Tita, pravi, da so ljube bitke v teku na vseh glavnih točkah bojne črte v Jugoslaviji. Odelki Narodno-osvobodilne vojske so v ofenzivi na 70 milj raztegnjeni bojni črti med Skopljem in Kraljevem v Srbiji. Železniški promet med tema dvema mestoma je popolnoma prekinjen, ter je zdrobljen odpor na tej točki Nemcev, Bolgarov in četnikov.

Večje bitke so bili v teku zadnjega tedna v Slavoniji.

ODPOR V SLOVAŠKI NARAŠČA

London — Z naglim približevanjem Rdeče Armade čehoslovaški meji, narašča odpor Slovakov in Čehov. Podtalno gibanje narašča in na več krajih je beleženo zadnjega tedna, kjer je prišlo do močnega odpora naroda proti okupatorskih sil. Odpor zlasti narašča v obmejnih krajih, kjer patriotični odelki ovirajo promet po železniški progi in raznih drugih skladiščih izvršujejo sabotažo. Slovaški vojaki, ki so bili nasilno mobilizirani v nacistično armado, prehajajo na stran narodno borbenih odelkov v Slovaški.

Narodni odbor se je poseben razširil po celj Slovaški, pred katerim že trepetajo okupatorske sile in njihovi salitetni priveski v Bratislavi. Vsled vse večjega narodnega odpora v Slovaški, naznanjeno je obsedno stanje. Borba na posameznih krajih je zavzela tak obseg, da so okupatorske oblasti prisiljene poslati večje vojske odelke proti upornikom. To pa najbrž ne zaustavi narodni revolt že radi dejstva, da so odelki Rdeče Armade in odelki čehoslovaških domoljubov vred z Rdečo Armado, na pragu.

25 MILJ V NOTRAJNOSTI FRANCIJE

Rim — Zavezniška armada je po najnovejšem poročilu napredovala v južni Franciji 25 milj, ter osvobodila 500 četvornih milj francoskega ozemlja.

Napredovanje zavezniške armade je močno podprto po zavezniški zračni sili. Krde la bombnikov zaporedoma bombardirajo sovražne utrdbe na več krajih ob obrežju, kakor tudi na znotraj francoskega ozemlja v južni Franciji.

ZASTAVA IN HIMNA NA RAZSPRAVI V POSLANSKI ZBORNICI

Ottawa — Zadnjega tedna se je vodila posebej vroča debata med premierom Kingom in torijevci. Slednji so kot znano vred z Blok Populaire in Union Nationale, nazoperni Kingovi politiki za neodvisnost Kanade. Torijevci vred z omenjenimi strankami si prizadevajo zaseči oblast na podlagi kanadske neodvisnosti, rasne mržnje in nacionalnega razedinjevanja.

Posebno vroča debata je sledila potem, ko je premier King sprožil vprašanje o kanadski himni in tudi zastavi. Namreč v Kanadi se je vpoštevalo kot himno "God Save The King" dasi je to himna Vel. Britanije, namreč Britanske Zveze. Mr. King v svojem odgovoru pravi, "kanadski narod želi priznanje

njegove nacionalnosti kar ga tudi pripada". V kolikor se tiče himne "God Save The King", jo moramo spoštovati kot himno Britske Zveze, namreč kjer koli je priznan britanski kralj. Toda, kot Kanadčan, čutim za potrebno, da se poje poleg tega "O Canada", je dodal Mr. King.

Govor premierja Kinga, se smatra kot odgovor premieru provincije Ontario, Mr. Drew, kateri je v zadnjem govoru žigosal vlado premiera Kinga, kot stranpotje v državnih zadevah. Nobenega dvoma ni, da so torijevci zelo nasprotni Kingovi vladi ne samo radi himne in zastave, ter nacionalne neodvisnosti, marveč proti povojni kooperaciji na podlagi daljših kreditov za izgraditev opustošene Evrope.

Kanada v uradnih zadevah vporablja kot zastavo Union Jack, kar pa ni kanadska zastava, marveč Zveze Britanskih Dominionov. Kanadski vojaki ono stran Atlantika, so pod svojo zastavo in vsled tega je tudi temvečja želja naroda v splošnem, da je priznan kot neodvisna nacionalnost.

Mr. King je izrazil nado, da bo vprašanje kanadske zastave rešeno enkrat po vojni, ter napovedal borbo torijevcev po vprašanju narodnega edinstva.

Sestanek Churchilla in Tita

Rim, 15 avg. — Napram tukajšnjim vestem, sta se zadnjega tedna sestala maršal Tito in premier Churchill. Poleg nekaterih britskih in ameriških višjih uradnikov, sestanku je prisostoval dr. Ivan Šubašić, premier nove jugoslovanske vlade.

Uradno poročilo o sestanku ne pove ničesar o čemu se je vršil pogovor. Toda vsi uradni krogi smatrajo sestanek med maršalom Titom in premierom Churchillom, posebne važnosti glede vojnih operacij v južni Evropi.

Vsekakor dozdeva se, da se je pogovor vršil med obema državnikoma na podlagi enotnega načrta in koordinacije vojnih operacij proti Hitlerjeve Nemčije. Narodno-osvobodilna armada pod vodstvom maršala Tita z pomočjo orožja od zaveznikov, bo igrala važno in celo odločujočo vlogo za poraz hitlerizma.

Napram razlagi britskega časopisja, sestanek Churchilla in Tita lahko pomeni v cilju večjih bodočih akcij v južni Evropi! V tem slučaju pravi britsko časopisje, maršal Tito bo en od glavnih zavezniških poveljnikov.

ZMAGA JE NAŠA PRAVI VELEBIT

London — Redni dopisnik Novosti, Mr. Eric Cook, pravi da je imel pogovor z generalom Velebitom, kateri se nahaja v Londonu z svrhom, da organizira redno dostavitev orožja, medicinskih potrebščin, hrano in obleko, za pomoč Narodno-osvobodilni vojski in narodom Jugoslavije. General Velebit, pravi Cook, je imel pogovor z premierom Churchillom v prisotnosti ministra narodne obrambe začasne vlade maršala Tita.

General Velebit, med drugim pravi: "Zmaga je naša, namreč na naši strani"! Zato se je pohvalno izrazil o narodu Vel. Britanije.

"EDINOST"

Published weekly at
206 Adelaide St. W., Toronto, Ontario,
by Edinost Publishing Proprietor
in Slovenian Language

Registered in the Registry Office for the City of Toronto
on the 25th day of June, 1942, as No. 47939 C. F.

EDINOST

Izhaja vsak petek v slovenskem jeziku. Naslov lista:
206 Adelaide St. W. Toronto, Ontario.

Dopisi brez podpisa se ne vpoštevaajo. Rokopis nenaro-
čenih člankov in dopisov se ne vrača.

Porast unijskega gibanja

Navadno pravimo, da v dobi vojne niso normalne razmere. Vsekakor bojna črta vpliva na njih že radi dejstva, da so tisoči mladih fantov, mož in tudi v sedanji vojni deklet, večina iz delavskih vrst. Dasi je tekoča vojna v bistvu svojega pomena v precejšnji razliki od vseh prejšnjih vojn, postavlja že zaradi svoje bistvenosti vidnejše znake z večjimi perspektivami in reformami za izboljšanje socialnih razmer, ter tako tudi prav posebno predelavce, da zaščitijo samih sebe in svoj življenjski obstanek. To zmorejo doseči le z močnim unijskim pokretom, ki bo zmogel postaviti celotna vprašanja k izboljšanju delavskih razmer in delovnih predpogojev, pred odgovorne oblasti in javno mnenje v splošnem.

Da so pa razumeli potrebo svojega unijskega pokreta zlasti v tej deželi, kjer se je skušalo pod pretvezo kompanijskih unijskih razediniti delavske vrste in z tem seveda tudi njihovo združeno moč v resnično delavskih unijah, nam pričajo naslednji podatki o porastu unijskega pokreta v poslanski zbornici, ki so bili obenem zelo vroč predmet debate.

Naprimero: V letu 1939 število unijskih delavcev je znašalo 358.967; 1940 362.223; 1941 461.681; 1942 518.380; 1943 600.000 V letu 1944 to število se je dvignilo na 800.000 organiziranih unijskih delavcev.

Ti podatki če tudi najbrž bolj površni, nam kažejo v kratkem sorazmerju porast unijskega gibanja, kljub mnogoštevilnim oviram proti resničnemu unijskega pokreta z srani kompanijskih unijskih. Z vztrajnostjo in samozvestjo neumornega delovanja v raznih industrijskih, rudarskih in gozdskih področjih, delavci so zmogli priznati, da je njihova unija, kot resnično predstavništvo za posredovanje med delavci in kompanijo v vseh zadevah, ki se tičejo tako produkcije, kakor tudi mezdne lestvice.

Večji del unijskega pokreta je priključen kot znano CIO, ali pa Canadian Congress of Labor. Poleg tega je unijski pokret priključen tudi AFL, toda z manjšim številom članstva.

Porast unijskega pokreta je tem značilnejše, ker če so delavci organizirani so ne le močan faktor v delavskih zadevah, ampak tudi zadevah, ki se tičejo delovnega ljudstva v splošnem. Te izkušnje so delavci povzeli po prvi svetovni vojni. Zato ni slučajnost da pristopajo v unijski pokret z namenom, da na ta način zavarujejo svoje takojšnje kakor tudi bodoče interese.

Združeni odbor na delu

Združeni Odbor Kanadskih Južnih Slovanov, kakor smo zadnjič poročali, je zadnje dni obveščen od ministerstva za vojne potrebščine, da je bila denarna vsota 50 tisoč dolarjev izročena glavnemu odboru rdečega križa, za nakupitev zdravil in sicer predvsem onih, kakor je pred nedavnim poslal seznam istih Rade Božanič, kateri se nahaja v Jugoslaviji.

Mr. Urquhart predsednik rdečega križa, je medtem obvestil tajnika Združenega Odbora Kanadskih Južnih Slovanov, da so zaboji izbranih zdravil že na potu in da bodo dostavljeni v bazo Narodno-osvobodilne vojske v Italiji. Naznanil je tudi, da se v Egiptu nahaja 76.248 beguncev iz Jugoslavije. Na podlagi tega obvestila tajnik Združenega Odbora, je naslovil prošnjo predsedniku rdečega križa, da bi se istim potom odposlalo zbrano obleko, obutev in razne druge potrebščine beguncem, kakor tudi dovoljenje za nakupitev nove obleke. Mr. Urquhart, je obljubil posredovati v tem oziru in da bo šel na roko, toda da se zbrana obleka in druge stvari pripravi v zabojih do 100 futnov teže vsak zaboj posebej.

Združeni Odbor je naslovil obenem prošnjo na podružnične odbore in druge organizacije, da zbrano obleko, obutev itd. zberejo in pripravijo v zabojih po določenih težih. Vsled tega potrebno je takoj podvzeti korake v vsaki naselbini poleg pripravljanja zabojev, obenem obvestiti glavni odbor, koliko zabojev je že pripravljenih, da se uredi vse potrebno za prevoz s železniškimi družbami. Namreč skušalo se bo dobiti brezplačno prevoznino z pomočjo rdečega križa, ter z tem zmanjšati denarne izdatke, katere se lahko obrne za nakupitev drugih potrebščin v prid našim trpečim bratom in sestram.

Torej, kakor razvidno Združeni Odbor je dosegel velik uspeh že z tem, da je pošiljka zdravil za Narodno-osvobodilno armado skoraj že na potu in po mišljenju predsednika rdečega križa, bi ne smelo dolgo vzeti predno bo izročena predstavništvu Narodno-osvobodilne vojske v Italiji.

Poleg tega pa dela se tudi na tem, da se čimprej pošlje pomoč tisočim iz Jugoslavije v Egiptu, kakor tudi v Jugoslaviji, posebno obleka, obutev in druge najnujnejše potrebščine.

Vse kar je potrebno zdaj je to, da se podamo takoj na delo z pripravljanjem zabojev. Pripravimo zaboje čimprej, kajti morda nastane možnost za odposlati jih v nekaj naslednjih tednih. Zato ne odlašajmo z delom, ampak pripravimo vse potrebno. Zabojne pa ni treba pošiljati kamor koli prej, predno ne dobite potreben naslov, kam poslati.

Zanimivo pismo od sina prof. Furlan iz položaja v Jugoslaviji

(Prepis Borutovega pisma, prejetega 25 maja 1944)

Na položaju 2 aprila 1944
Draga mama, papa, Staša,
Alojša!

Prvič Vam lahko pišem, odkar sem prišel na svobodo. In drugič tudi lahko rečem, da sem na svobodi. Takrat, ko so me izpustili, takrat sem prišel iz zapora pod teror fašističnih oblasti, iz dežja pod kap. Vendar je bil moj položaj toliko boljši, ker sem imel svobodo gibanja in sem lahko šel tja, kjer morda življenje ni tako udobno, vendar pa je življenje, ki je vredno človeka.

Pisal Vam bom nekoliko o tem, kako sem preživel zadnja tri leta, odkar se nisimo videli. Par tednov potem, ko ste odšli, je izbruhnila vojna. Sprožil se je plaz, ki nas je potegnil za seboj. Mišljenje, da bomo ostali nevtralni in v tej veliki borbi narodov, se je razblinilo v nič. In vendar, čeprav smo se nejasno zavedali, da se začnajo težki časi, so bili morda ti isti dnevi najlepši dnevi, ki sem jih dotedaj preživel. V nedeljo zvečer zveč, da se snuje akademska legija prostovoljcev. Z nahrbtnikom rami jo odinemo v kasarno, odkoder nas pošljejo v Novo Mesto. Polni napdušenja korakamo po Novem Mestu in naše geslo je isto geslo begograjske mladine: "Bolje rat nego pakt".

Vendar nihče še ne sluti, kaj mora priti. Smo v Zagrebu, kasarna je polna slovenskih prostovoljcev. Ob štirih popoldne je zbor na dvorišču. Mislimo da odinemo pod vodstvom naših oficirjev v Bosno. Novice so drugačne. Nemci so udarli na Hrvaško, prednje edinice se nahajajo v Zagrebu. Vsak mora po svojo opremo nazaj na dvorišče. Ustaški oficir nam govori o "zapeljivosti" in nas napodi ven, vsak naj gre domov kakor more. In ko gremo ven, nas nekaj stiska pri srcu, v marsikaterem očesu so solze. Vemo, da se je nekaj zrušilo, da bo treba težke borbe, preden bo mogoče nekaj novega nazaj zgraditi. Staro se je zrušilo, kot se je moralo zrušiti.

Ves poln različnih misli grem ven in jo mahnem proti mestu. Za menoj jo mahata dva ustaša: "Pazi prostovoljca", pravi eden. Začne se zasledovanje po mestu. Dobro vem kaj pomeni, če jim pridem v roke. Planem v prvo hišo in po stopnicah navzgor, še preden ona dva zavijeta izza vogla. Pozvonim, vrata se odpro, jaz planem notri in se naslonim na vrata. Začuden me gleda gospodična, ki mi je prišla odpret. Vraša me kaj želim. "Govoriti z gospodarjem".

Imel sem večjo srečo nego pamet. Gospodar je bil tudi ves preplašen, ker je bil žid. Pokazal sem mu svoje papirje, potem mi je zelo postregel in mi šel v vsakem pogledu na roke. Pustil sem pri njemu opremo, na kar sem jo mahnil k našemu prijatelju inženirju, kjer so bili duhovi tudi zelo razburjeni, ne sicer radi resnih zadev, temveč zaradi tega, ker je gospa srbinjka, kar "pravovernim Hrvatom tudi ne gre preveč v račun". Drugi dan sem jo mahnil proti Ljubljani. Po Zagrebu so se širile različne novice o pokolju prostovoljcev. Vendar smo mi kljub vsemu prišli do Brežic, čeprav smo za pot, ki je dolga okoli 40 km., naredili 75 km. Bil je prav lep marš. Potem smo bili zopet srečno v Ljubljani. Poletje smo še nekako preživeli, vendar je življenje potekalo v neprestani napetosti. Vedno nove novice, vedno resnejše. Požiganje vasi, izseljevanje. Mera je bila kmalu polna. Pojavili so se prvi partizani. Tudi jaz sem imel odrediti na jesen, a je "vis major" preprečila načrt. Hišna preiskava, pri kateri so našli nekaj propagandnega materiala, mi je ustavila za dve leti življenje.

Sedaj se začnajo drugi deli pripovedovanja, nanašajoč se na mojo zaporniško dobo. Zdelo se mi je te dni, ko sem premišljeval svoje

zaporniško življenje, da sem umrl za dve leti. Zgubil sem ti dve leti to, kar sem imel najrajši, svobodo gibanja. Prvih 14 dni je bilo zares grozno. Zunaj je bilo krasno zimsko vreme. Približno 10 stopinj pod ničlo, meter snega in krasno sonce. Če smo šli na sprehod, smo videli skozi okno na hodniku Kamniške planine, ožarjene od sonca. Pili smo tisto lepoto, kot Svet Hedini (sicer naj vrag vzame vse Hitlerjance) vodo v puščavi. Po štirinajstih dneh pa se človek le nekako privadi in se živi v novo življenje. Vmes sem pozabil omeniti zasliševanje, ki je trajalo od 7 zvečer do 5 ure zjutraj, s spremljevanjem bunk. Rezoltata pa ni bilo nobenega. Zadnje mesece, ko sem bil v pisarni zapora, se mi je malo bolje godilo. Imel sem več obiskov. Nuša in Tanja sta za mene res materinsko skrbeli. Vendar dolgo nisem ostal v pisarni. Takoj po obsodbi smo bili določeni za transport. Saj veste, kakšni so italijanski transporti. Roke uklenjene do skrajnosti, pet mož na eni verigi, surovo spremstvo. Pa smo vseeno prišli do Kopra. Zgrozili smo se, ko smo prišli v jetnišnico. Bledi obrazi, meterski zidovi. Zdelo se nam je, da je ljubljanska jetnišnica hotel v primeri s to. Red italijanskih jetnišnic je popolnoma drugačen, kot je v naših. Predvsem se je samo enkrat na dan. Je pa tudi nakup vsak dan. Nekateri nimajo denarja in zvečer je treba stisniti pas. Na dvorišču mi pravi tovariš Feodor, ali imamo v naši sobi kolektiv. Tedaj sem se medlo spomnil, da nam je Boris Zihlerl pripovedoval o kolektivih v Mitrovici. Tedaj sem se šele pravzaprav zavedal, da ima človek tudi v zaporu svoje delo. Čež dan sem večinoma čital italijanske knjige. Zjutraj smo imeli eno uro telovadbe, popoldne smo imeli kakšno igro, navadno slepo miš. Zvečer pa, ko se je delal mrak in so zadnji žarki sonca prodirali skozi stransko okno nad vrata, je počasi vse obmolnilo. Vzel sem v roke časopis in začel prevajati poročila. In komentar se je vedno zaključil z vprašanjem, ali bo letos konec vojne. Mislim, da so se kmalu naučili presojati položaj, ne samo po trenutni politični situaciji, temveč vedeti kakaj se pravzaprav bije ta vojna, ločiti samo taktične od strateških uspehov, imeti vero v zmago pravične stvari.

Pa tudi Kopre je bilo enkrat konec. Začel se je transport v Viterbo. Iskali smo to mesto na zemljevidu in ga našli 70 km. severno od Rima. Transport ne gre naravnost, temveč od zapora do zapora. V vsakem mestu te vržejo v transportno sobo v zaporu. Uši, stenice, vsa moč golažen. Benetke, Bologna, Firenze — Mim — Viterbo — to so bile postaje. Viterbo ni bila pravzaprav tako slaba jetnišnica, posebn dokler je bil stari komandant, ki je bil pravcati anglofil in mi je vedno pravil novice z londonskega radia. Tudi discipline ni bilo v zaporu nobene in smo lahko delali kar smo hoteli. Jaz sem dobil noter angleške učbenike in knjige, pa tudi ju ridične knjige in Wellsovo zgodovino iz Ljubljane. Vendar Vam bom enkrat pozneje več pisal o Viterbi, saj sem bil tam več kot eno leto.

Tudi, o Trstu morda drugič več. 25 marca sem imel tudi v Trstu vsega dovolj, tudi lenarjenja. Preskrbel sem si nahrbtnik, gozdarji in različne malenkosti. Ko sem dal nahrbtnik na rame in so z ropotali gozdarji po kraškem kamenju, tedaj se mi je nekako zadelo, da sem preločil s starim ter da se je začelo drugo življenje. Nič več ni nemških uniform. Povsod zastavni tovariši v uniformah z rdečo zvezdo na titovki (partizanska čepica). Povsod krepki in vedri obrazi, polni ver v zmago. In tedaj mi ni bilo niti za hipce žal, da nisem nikoli resno

mislil na možnost, ki sem jo imel, potem, ko sem prišel iz zapora, dabi odšel k stricu v Švico. Kakšna sprememba, zdi se mi, da sem vstopil v nov svet. Za zvečer je najavljen miting. Četa ima svojo prisego. Dvorana je okrašena z nadpisi in našimi zastavami. Program je pester. Nastopajo tudi naša dekleta, ki so vsa enako oblečena, rdeča krila, 10 cm. širok modrec, pas in belo bluzo. Za mene je bilo to doživetje. Sredi Evrope, terorizirane od nemških okupatorjev, si je majhen narod priboril toliko svobode, da more zborovati pod zaščito svojih brigad svobodno in peti naše pesmi, da done iz gore v goro SS-ovcem navkljub.

Prostor stiska. Še par novic, ki jih že najbrž veste. Tovariš Zviter je direktor znanstvenega instituta na svobodnem ozemlju. Marta Pavlinova se je ločila od svojega moža, ker se je v taborišču škandalozno obnašal in bo imel proces na glavi, čim pride svoboda. Vogel-nik je menda pri brigadah, ki bodo poslale Titu iz južne Italije.

Zaenkrat bom nehaj. Če dobite to pismo, bom pa drugič še kaj pisal. Zelo mnogo sem mislil na vas. Na mam, papana, na Stašo in "ta-malga". Samo bojim se, da se Staša ne bi bila ta čas zagledala v kakšnega stasitega Amerikanca in da je ta "mali" večji od mene. Tebe, papa, sem poslušal na radio pred par tedni v Trstu. Več nas je bilo skupaj, pa sem komaj zadrževal ginjenje. Vesel sem bil pa tako, da sem dal takoj za en liter po stari kranjski navadi. Mnogokrat sem mislil na Tebe, mama. Tudi zadnjič ko sem hodil po Krasu, pa je pihala burja kot nikoli, jaz pa sem imel lepi sweater, ki si mi ga bila splela in sem se ji smejal v brk. Polno je trpljenja in lepote to novo življenje. Ni mi žal, da sem ga izbral in mislim, da vam tudi ne. Če moreta, mi pišeta na naslov po isti poti kot sem pisal jaz.

Poljube vsem skupaj in partizanske pozdrave od Vašega Boruta.

PS. Te dni sem bil skupaj s tov. dr. Jože Wilfanom. Z veseljem je poslušal tvoje zadnje radijske odaje in te v tem smislu prisrčno pozdravlja.

HITLERJEVO ZALEDJE PRECEJ KUHA

London — Nemški kaprol, Hitler, je za trdno odločil zadušiti notranji odpor nemških generalov, kateri zna postati usoden za Hitlerja samega. Notranja klika pruskih militaristov, skuša popraviti položaj z tem, da strmolglavi nazifistični režim in se pogojno reši pred obsodbo zaveznikov. Toda, vzlic temu da je načrt nemških Junkerjev zelo zvit in preprečen, ustvarja deloma nezaupanje med vojaštvom in zmanjšuje njegovo moralo.

Posamezni krogi napovedujejo ponovitve leta 1918, ko je nemška armada na višku svoje militarne moči v nekaj dnevih bila zdrobljena na zapadni in vzhodni fronti. Deloma se lahko ponovi kaj takega, toda nazifistična vojna mašina je sicer nekaj drugega, kakor je bila nemška Kajzerja. In ravno zato, bodo tudi notranje razmere se razvijale drugače in sicer po vzorcu, kakor je točasno, da bo gestapovski red izvedel še številne umore svojih bivših ljubljencev, predno bo zaduščen.

Precejšnje število ekzekucij bivših generalov, je bilo že izvršenih, drugi pridejo na vrsto, dočim je nagrada milijon nemških mark za dr. Karl Goerdeler, bivši župan v Liepzing-u, kateri da je bil vodja atentata na Hitlerja.

En zanimiv radio - govor

Sergeant Walter Bernstein, ki je kot dopisnik ameriške vojaške revije "Yank" minule spomladi obiskal Jugoslavijo in bil prvi od inozemskih časnikov pri Maršalu Titu ter o tem napisal tri informativne članke v imenovani reviji, se je te dni vrnil v New York. Columbia Broadcasting System je v nedeljo 30. julija priredila zanimiv radio-pogovor z njim na postaji WABC, na programu, ki je bil oddajen ob sedmih zvečer. Pogovor se je vršil med njim in gospodom Daly-jem (poslednji od postaje WABC), a njegova vsebina je bila sledeča:

Daly:

Eden od rednih dopisnikov, ki je bil v Jugoslaviji živl med partizani in se sestal z njihovim voditeljem Titom se je pravkar vrnil domov. On je sergent Walter Bernstein, dopisnik vojaškega tednika "Yank". On je sedaj v našem studiju, da da sporočilo narodu.

Kako ste prišli v Jugoslavijo, sergent?

Bernstein:

Gospod Daly, en sergent, nima dovolj visokega ranga, da bi na hiter in lahek način prišel notri.

Daly:

In tako?

Bernstein:

Peš sem hodil. Bila je to strašno dolga in mučna hoja. Ko sem končal hojo, moje oči tri dni niso imele pravega vidika. To ni dovtip, ampak resnica.

Daly:

Kako so vaši vodiči prenašali pot?

Bernstein:

O, oni so prispeli sveži kot so odšli — vsa pedesetorica. Tu je vključeno šest deklet, ki so pravkar končale svoj (?) vaje kot bolničarke in so bile na poti, da se pridružijo svojim divizijam.

Daly:

Petdeset je veliko število za grupo vodičev.

Bernstein:

Da, ali vsi niso bili vodiči. No vsi so bili partizani — se razume. Nekateri so šli v glavni stan, nekateri na Anti-fašistični kongres mladine, a nekateri so bili vojaki, ki so bili premeščeni.

Daly:

Kaj pa dekleta? Vi nam dajete vtis, da so bila precej hrabra.

Bernstein:

Verjemite mi, bila so. Hodeč po stranskih stezicah skozi nemške linije, sem se z nekaterimi izmed njih pogovarjal. Med njimi je bila ena, ki me je resnično premagala. Nosila je z iglami za pas pripete granate. Pripomnil sem, da b ena od granat mogla na ta način eksplodirati. Ona se je samo nasmešnila. Na bojte se, je dejala, granate se ne bodo vnele, ali je boljše da jih nosim tako-le, ker kadar je treba, da eno vržem si prištedim na čas. Ni mi treba igle z zobmi izvlačiti, ker jo vez na pasu odpne kadar jo vržem

Ljubo mi je bilo, da vsa druga dekleta niso toliko mislila na štednjo časa. Ena od njih je en hrib sama držala proti cele kompanije Nemcev. To je storila z eno samo strojnico. Med nami je tudi bil en četniški poveljnik, ki je baš pristopil k Partizanom. Hodeč sem se mu pridružil in ga povprašal za ime.

Četnik:

Ime mi je Kovač Franc. Bil sem četniški poveljnik v mestu Šibeniku. Pozneje sem poveljeval četniški brigadi Skradin. No nazadnje sem se naveličal in odšel.

Bernstein:

Kaj je bil vzrok?

Četnik:

Mi se nismo borili za Jugoslavijo, nego za sovražnika! Naj prej smo sodelovali z Italijani. Pozneje smo se borili za Nemce.

Bernstein:

Dobro, kolaboracija more pomeniti mnogo stvari. Kako tesno ste sodelovali s sovražnikom?

Četnik:

V Šibeniku sem prejemal zapovedi nemškega vrhovnega poveljnika. To je bil polkovnik Blite. Moj glavni stan v Skradinu je istočasno služil tudi kot poveljniška postaja nemškega S. S. Brandenburg regimenta. Tam sem moral jemati povelja nemškega poveljnika, majora Waltherja.

Bernstein:

So-li Nemci plačevali četnike za sodelovanje?

Četnik:

Navadnemu vojaku so plačali okrog 20 kun dnevno. Razen tega so nas zalagali s hrano in nam odločali kje se imamo boriti. Nazadnje tega nisem mogel več zdržati in sem se priključil partizanom.

Bernstein:

Pozneje sem se prepričal, da je njegova povest tipična kot so mnoge pripovedovane od bivših četnikov. Hodili smo skozi strmo kamenito gorovje. Dokler smo hodili so nekateri partizani peli svoje pesmi o Titu, borbene pesmi borbene ga naroda. Ena grupa vodičev me je vodila do Titovega glavnega stana. Noč je bila zelo temna. Nekajkrat smo bili vstavljeni od stražarjev, ki so se tiho pojavljali iz teme. Iz daljave se je čul sum slapa. Bolj ko smo se bližali močnejši je postajal šum in mogli smo skozi noč videti oblike belega slapu.

Prvi partizan je dejal: Tu bomo malo počakali, a drugi je pridal — prispeli smo do Titovega stana. Poročnik mora poizvedeti če je prav, da vidimo Tita še nočaj.

Partizan:

Po teh stopnicah — prosim.

Bernstein:

Tito ima najimpresivnejši obraz kar sem jih kdaj videl. Slovanski obraz z visokimi, širokimi kostmi, močno lice ali ne trdo. Njegova najizrazitejša lastnost je nekaj kar človek ne bi pričal (Nadaljevanje na strani 3)

IZ URADA:

Slovenskega ameriškega narodnega sveta

Važno glede konvencije

Prva Konvencija SANSa se bo vršila v Slovenskem narodnem domu, 64. cesta in St. Clair Avenue, Cleveland, Ohio, v soboto in nedeljo 2. in 3. septembra. Konvenčni odbor lokalne podružnice šteje 39 ima v oskrbi vse potrebno glede dvorane in hrane za časa konvenčnih zborovanj. Za stanovanje bodo morali poskrbeti delegati in delegatkinje sami. Da ne bo poteškoč, apeliramo na vse izvoljene delegatke in delegatke, da si uredijo akomodacijo glede stanovanja že sedaj. Obrnejo se naj na svoje prijatelje ali pa na naravnost na kak hotel v Clevelandu. Vsi delegati in odborniki se naj registrirajo v konvenčni dvorani ob 9. zjutraj in izročijo svoje poverilnice **po-zerilnemu odboru**. Z vašo kooperacijo se konvencija lahko konstituirala v najkrajši dobi in se poda na redno delo.

V soboto, 2. septembra zvečer, se namerava obdržati javni shod, bodisi v SND na na St. Clairju ali pa v Slovenskem delavskem domu v Collinwoodu. Povzeti so koraki, da se za ta shod dobi govornike **iz stare domovine**. Če se te posrežijo, bomo dana vsem konvenčnim zastopnikom prilika slišati o situaciji v Sloveniji iz ust oseb, ki se udeležujejo v političnem in borbenem gibanju za Združeno Slovenijo v okvirju demokratske federativne Jugoslavije.

Politični vetrovi

Dasiravno so ameriški listi objavili glavne točke "sporazuma" med zastopniki AVNOJA in kraljem Petrom, se je vseeno našlo med nami veliko skeptikov, ki niso samo dvomili o uspehu takega sporazuma, temveč so celo podvomili o iskrenosti voditeljev Antifašističnega sveta. Kdorkoli je dosledno zasledoval politiko Amerike, Anglije in Sovjetske unije, bi moral pričakovati nekaj podobnega. Zavezništvo so hoteli povezati vso borbeno silo jugoslovanskih ljudstev za boj proti okupatorjem in odstraniti vse vzroke, ki so delali razkol in dali vprašanja notranje ureditve bodoče Jugoslavije. Načrt za sedanjí sporazum torej izvirja iz Teherana. AVNOJ (Antifašistično Veče Narodne Osvoboditve Jugoslavije) je s tem sporazumom obdržal vse pravice, ki si jih je vzel, vključivši vprašanje monarhije, dobil pa je na svojo

stran fonde jugoslovanske vlade v inozemstvu, jugoslovansko trgovsko mornarico in vse diplomatske urade, poslaništva in razne komisije, kjer je dosedaj nadvladovala osvobodilna vlada v begstvu. Nobenega dvoma ni, da je bil "sporazum" zmaga za Tita in Ribarja. To bi bil krater resume o tem vprašanju, povzet iz ameriškega tiska.

Toda stvar gre bolj globoko. Šubašičeva vlada, katere člani so se že prej ugodno izrazili in podprli jugoslovansko osvobodilno fronto, poleg dveh ministrov, katere prihajata iz AVNOJA, je primerno, če ne izključno, umetna priprava, katere namen je likvidirati vladu v inozemstvu in nuditi Titovi vladi na razpolago vsa sredstva Jugoslavije, ki se nahajajo izven Jugoslavije. Tito je odobril novo vladu v inozemstvu le za ta namen. Ta vlada se ne bo povrnila v Jugoslavijo kot vlada, ki naj bi prevzela svojo oblast. AVNOJ ostane "de facto" vlada Jugoslavije do polne osvoboditve in do ljudskih volitev. To pa ne pomeni, da se osebe kot dr. Šubašič, Kosanovič, dr. Cankar in drugi, ne bi smeli takoj vrniti v Jugoslavijo. To bodo lahko storili, toda ne bodo imeli nobene važne oblasti.

Zavezništvo tudi ne bodo dopustili, da bi se v Jugoslaviji organizirala kaka struja, ki bi z Mihajlovičem vred skušala ovirati ta "sporazum". Bivši veleposlanik Fotič je o tem že namigaval v ameriškem tisku in že preje je bilo znano, da ima vezi z nekim "demokratskim svetom" neke v gorah in gozdovih Jugoslavije. Ta odbor je orožje v rokah srbske šovinistične klike, ki še vedno sanja o stari Jugoslaviji srbske dinastije. Te sanje sanjajo tudi slovenski in hrvaški reaktivisti, katerih povratek do oblasti bi bil zagotovljen le, če bi v Jugoslaviji po vojni vladala vojska diktatura, ali pa če bi se jim posrečilo odcepiti Slovenijo in Hrvaško od Jugoslavije in jo priključiti kak centralno-evropski državi, kjer bi ponovno predominali Nemci. Vsled tega bi ne bilo presenetljivo, če bi novi kabinet ne okrasil Mihajloviča s kakim naslovom in ga poslal na varno. . .

Vsekakor hočejo zavezništvo na en ali drug način preprečiti civilno vojno v Jugoslaviji in zblížiti vse borbeno silo v boju proti nacizmu.

MIRKO G. KUHEL, izvršni tajnik.

En zanimiv radio-govor

(Iz strani 2)

koval pri enem voditelju tako krvave vojne, a to je blagota. On ima zelo blag obraz, skoro ljubeč. Glas mu je močan.

Tit: Torej vi ste dopisnik ameriške vojske. Povejte mi, kako se Amerikanci počutijo v oziru na to vojno?

Bernstein: Smatram — gospod, da stoji trdno za njo. No, nisem bil doma več kot leto dni, pa Vam ne morem točno povedati kako se počutijo sedaj.

Tit: Ali mislite, da Amerikanci razumejo Jugoslavijo?

Bernstein: Amerikanci so do gotove mere zbegani, mislim da nimajo prav jasne ideje o tem kar se tu dogaja. Ali ne, da nočejo razumeti. Nasprotno, oni so zelo prijateljski proti Vaši domovini.

Tit: Amerika je zelo velika nacija.

Bernstein: Jugoslavija je narod velikih borec — gospod. Začuden sem nad pogumom Vaših žena.

Tit: Naše so žene pogumnejše od moških. Tudi brezobzirnejše. Preveč jih izgubljam. Mislim, da jih bomo morali vzeti iz Partizanske vojske. Preveč so pogumne.

Bernstein: Preveč pogumne. Preveč brezobzirne. Kaj to pomeni morete vedeti šele, ko srečate te ljudi, ki smatrajo pogum za neko navadno stvar. Celotni otroci so bojevnik. Šel sem na Anti-fašistični kongres mladine in videl mnogo otrok ki so bili na poti na kongres ranjeni v bojih z Nemci. Sto črnogorskih otrok je po poti vodilo pravo bitko z Nemci! Od sto njih je prispelo na kongres samo petdeset! Ti otroci hočejo po vojni svobodno, demokratsko, federativno Jugoslavijo. To je ono za kar se bore. To je ono za kar se njihove partizanske matere in očeti bore. A če se človek bori za eno stvar in vidi kako njegovi prijatelji padajo za to stvar, on ne bo zadovoljen z nekim fašističnim surrogatom te stvari.

PROPADLA GNILA JUGOSLAVIJA

Naprimera slučaj v mojem kraju. V letu 1941 služboval sem na enem manjših parnikov prometa med otokom Mljet in Metkovićem. Plovec po Neretvi, pri Opuzenu so se vkrkali tri vstaši, ki so gonili starejšega moža in ženo. Ker sem osebo poznal, vstaše, sem se jim tudi takoj približal. Najstarejši med njimi z nasmehom pripomne: "Glej tudi Nikolaj je tu!" To je za mene zvenelo nerazumljivo, dokler napolniti ni povedal eden od njih rekoč: "Tvoj oče in brat sta v zaporu." Začelo se mi je zjasnjevati kakaj tak podsmeh, ter kaj zaprav pomeni.

Ko sem prispel v Metković, sem takoj se napotil na dom. Našel sem obokano mater, žalujočo za očetom in bratom, ki sta bila odvedena v zapor. Napotil sem se do vstaškega tabora, da poizvem za očeta in brata. Tu sem našel sicer one, ki so do ločali koga naj se še aretirajo. Skoraj nepričakovana slika: "Dva župnika, dva patra in profesor Jelavič, namješčenec v meščanski šoli v Metkoviću. Med njimi sem prepoznal metkoviškega župnika, patra Vlado Bjelobrk. Vprašal sem ga, kakaj sta moj oče in brat zaprta? Drugega odgovora nisem dobil razen, da bo oče ubit kot talec, a brat mogoče oproščen, ker je potreben za vojsko".

Naslednje jutro vrnil sem se z parnikom iz Metkoviča in ob obrežju Neretve med Opuzena in Komina, ležale so kopice par stotin pobitih ljudi, največ iz Hercegovine. Parnik je udaril ob trupla, ponekod celo zvezanih po pet skupaj, plavajoč po vodi. Tako je začela iztrebitev ljudi v tem kraju. Vse kar sem mogel pričakovati je to, da bom s parnikom trčil ob truplo svojega očeta. Kaj pogostoma se je moglo opaziti trupla ob obrežju Pelješca in otoka Hvar — trupla nepoznatih — katera je nosila morská struja. Kateri je imel nekaj prihrankov ali bil premožnejši, ko je začela iztrebitev, se je po naključju tudi rešil. Spominjam se trgovca Branka Andjepolja iz Metkoviča. Bil je na listi zaznamovanih Srb. Ker ga niso mogli odgnati radi težke bolezni, so zahtevali od njega, "sto tisoč dinarjev ali bodo pa odvedli njegovega sina, kateri je bil komaj v desetem letu. Dal je sto tisoč dinarjev, da reši življenje svojega edina.

Srbi, kateri so v teh usodnih momentih ostali pri življenju, so od straha začeli prehajati na katoliško vero. V tej dobi pater Vlada Bjelobrk, odigral je v Metkoviću eno od najsramotnejših vlog. Prekrščeval je pravoslavne. Toda, tudi v tem oziru ni bila ravno vsakemu naklonjena sreča. Zahtevalo se je krstnega botra, sicer do brega katolika, predno je pravoslavni mogel postati katoličan. Zaročenec hčerke moje sorodnice je bil Srb. Vržen je v zapor in vsak trenutek se je pričakovalo, da bo ubit. Pater Bjelobrk je obljubil, če se prekrsti na katoliško vero in poroči v katoliški cerkvi, bo pomagal. Kaj si je hotel nesrečni mladenič drugega, kakor za rešitev življenja se udati zahtevam.

Kako žalostna je bila podoba pravoslavnih v katoliški cerkvi, ker niso poznali ne cerkvenih obredov in ne drugih molitev. Po zakonu je vpeljal tečaj, za učenje katoliških molitev in slednji pravoslavni se je moral poučevati.

Pred hišo patra Bjelobrka, zbirale so se povorke nesrečnih pravoslavnih družin. In ko se je pater Bjelobrk pojavil, starice so padle na kolena in poljubovale njegove čevlje z prošnjo: "Rešite mojega sina, rešite nas — vsi bomo se prekrstili na katoliško vero".

Pozneje fašisti so spremeni li taktiko. Vzeli so v "zaščito" Srbe. Že tedaj vsi pravoslavni kateri so se prekrstili na katoliško vero, niso hoteli pohajati v katoliško

cerkev. Naposled takega našilja in zločinov, bilo je takih, kakor jih je tudi danes, ki niso razumeli cilj okupatorja, kateri je izkoriščal versko in medsebojno mržnjo za iztrebitev naših narodov.

Vstaško časopisje je pisalo z takim načinom in terminologijo, nerazumljivo za narod. Po proglasitvi "Nezavisne Države Hrvatske", Hrvati niso bili Slovani, ampak Goti. Nekoliko primerov nove vstaške terminologije: Naprimer propaganda, so zamenjali z promičba, tramvaj-munjovoz, telefon — brzoglas, avto, samovoz. Po telefonom ni bilo dovoljeno govoriti, "halo", ampak: "spremno" itd.

Kako so vstanavljane vstaške edinice

Vstaši kateri so prišli z Paveličem iz Italije, poznali so se po posebni uniformi, a ravnotako z primerom kazali kako je treba vršiti zločine nad narodom. Lažljivo propagando širili so posebno po vaseh, namreč kako bo vsak kateri se pridruži vstašem imel plačo, dobil zemljo in hišo in vse drugo od onih, katere so na zverski način ubili. Po fašističnem vzorcu organizirana je "Črna legija", kateri je načeloval polkovnik Jura J. Francetič. V teh so bili posebej izbrani vstaši, v črni uniformi in do zob oboroženi. Vzgjajani so z posebno mržnjo proti vsega dobrega in naprednega. Odlikovali so se v vseh mogočih zločinih. Posebno pošiljali so jih tam, kjer so se pojavili Partizani. Dogajalo se je pa ravno obratno. Namreč namesto da je "Črna legija" pobila Partizane, so Partizani vničevali "Črno legijo". Vjete črnosrajčniki so potem z pravnim dokazovanjem in podukom pridobili na svojo stran. In danes se v Narodnoosvobodilni vojski nahaja večje število onih, ki so bili v "Črni legiji. Mnogi od njih postali so heroji Narodnoosvobodilne vojske. A, Francetič je bil vjet od partizanov, kateremu je izrekel sodbo narod sam. Tako je skončana "Črna legija".

V vsaki ofenzivi proti Narodnoosvobodilni vojski, so bili poleg Italijanov, Nemci in vstaši, kateri so izvrševali zločinstva in ropanje. Sama beseda "vstaš", je bila toliko omražena med našim narodom, da je že sama ta beseda pomenila vsako zlo.

Ko so fašisti izpremenili svojo taktiko in se zavzeli za obrambo četnikov, kateri so se borili proti Partizanov, nastalo je čudno stanje.

En slučaj: Na dubrovaškem sprehajališču tkzv. "Štradunu", sprehajali so se istočasno četniki Draže Mihajloviča in vstaši Paveliča. Jezno so se ponašali drug napram drugemu, dočim so tako razmerje življali Italijani. Obljubljali so enim in drugim mnogo, da se bore proti partizanom. Kaj pogosto se je moglo opaziti četniškega vojvoda Jevdjevica z kakim italijanskim generalom. Tako je tudi narod začel razpoznavati, da se samo Partizani bore proti okupatorjem.

Začetek partizanske borbe
Začetek partizanske borbe se je začel z manjšimi grupami po hribih in planinah. Najbolj zavedni del boriteljev, je kazal narodu pot k svobodi. Spričetka se je smatralo Partizane kot nekakšno čudo, radi raztrošene sovražne laži med ljudstvom. Najprej so jih opažali pastirji. Pozneje so včasih šli skozi kako vas in z tem zvrnili pozornost na samih sebe. Začeli so se organizirati manjši odredi, zatem brigade, divizije, korpusi in naposled močna Narodnoosvobodilna vojska. Zaeno stopnjema z borbom začeli so se vstanavljati politični organi, najprej Narodnoosvobodilni odbori, zatem pokrajinski komiteji, antifašistični Svet in naposled nacionalni komiteji. Narodnoosvobodilni odbori, nadomestili so oržnike. Dokaj z uživanjem je bilo gledati kako narod posluša svojega odbornika, po-

sebnost ko je bilo potrebno dati pomoč Partizanom. Vsa se je odzival z voljo. Eni so nosili Partizanom hrano; drugi zopet municijo; tretji popravljali so puške, pota itd., dočim so bili tudi na roko oni, ki so razstreljevali prometne vezi sovražnika.

Vsaka vas je izvolila svoj Narodnoosvobodilni odbor, katerega naloga je bila organizirati brigade, tkzv. "zveze". Takim zvezam so predajana uradna in privatna pisma. Vsaka zveza (pošta) imela je vsak dan odrejena 2-3 kurirja, kateri so raznašali pošto. Bili pa so tudi kurirji, ki so prenašali pisma skozi okupirani teritorij. Značilno je tudi to, da so vstanovljeni Narodnoosvobodilni odbori ne samo na osvobojenem ozemlju, ampak tudi okupiranim po Nemcih in Italijanji. Split-ski in zagrebški Narodnoosvobodilni odbori računajo se kot najboljši v zbiranju raznih sredstev in denarju. Vsaka hiša, vsak urad, vsaka delavnica, vsak hotel in skoraj vsaka skupina ljudi, bil je določen človek, ki je zbiral za Partizane in so Partizani sami tako postali v pravem smislu Narodna vojska.

"Terenski delavci", to so moški in ženski, ki so tvorili vezi med narodom in Partizani. Ti so bili organizatorji nove podjetnosti in dejavnosti, ki ste naraščali na osvobojenem ozemlju. Raznašali so literaturo, vesti, časopise; održavali zborovanja, se tehotapili na neosvobojeno ozemlje, pojasnojoči narodu resnično stanje. Njih se je moglo najti povsod. Mnogi so padli žrtvom nezvestosti, toda kljub temu so ohranili duh prisebnosti in neustrašenosti. Za čvrsto zvezo med zaledjem in fronto, gre zahvala baš "terenskim delavcem".

Kulturno prosvetno delo vojski in zaledju

Vsaka vojna edinica je imela svojo dramsko grupo, pevski zbor, žepni in zidne bilten. Održavajo se tečaj za nepismene, če tudi pod težjimi okolščinami, vendar kadar preneha borba, takoj je izkoriščen čas za poučevanje. Zatem, pisanje člankov, za žepne in stenske bilten. Poučevanje rokovanj z strojnico. Edinice kar tekmujejo v tem oziru med seboj. Kadar osvobode kakšno mesto ali vas, največkrat izčrpani in gladni, prepevajo razne pesmi, održavajo zborovanja in zabave. Na ta način tudi harod razloči ogromno razliko. Namreč, četniki, vstaši in nacisti ropajo, pobijajo, izvršujejo posiljevanja nad ženami in dekletimi.

Kulturno prosvetno delo v zaledju, je skoraj na isti stopnji. Vse se uči, mlado in staro. Pionirji, to so najmlajši, a vendar imajo svoje edince in svoje voditelje. Ko pride sovražnik, kako previdno zakrijejo vse in potem pa zopet nadaljuje svoje delo. AFŽ (Antifašistični Front žena), je prava zbirka žena. Kaj pogostoma naletiš v vasi, kjer so se zbrale žene in najbolj večša mednjimi čita vesti iz domačega in svetovnega fronta, na kar sledi diskusija o najpotrebnejšem v njihovi vasi. Naprimer, katera bo spleta več negavic za Partizane. Tako se zbirajo ženske in tudi moški in vsi skupno gledajo da čimveč doprinejajo pomoči za skupne stvari. Raznolik med razredi, versko in narodno pripadnostjo, je izginila.

Partizanske delavnice

Prvi borci, ki so odšli v partizanske skupine so z seboj vzeli tudi nekaj orodja, naprimer: kladivo, klešče, pilo itd., kar jim bo prav prišlo, ko se poškoduje puška ali strojnica, da lahko popravijo. Zatem, ko se edince ojačale kmetske kolibe so postale prave delavnice. Izdelovalo se je vsakovrstno orožje, ročne bombe itd. Ročne bombe so napravljene iz vodnih cev z primerno dolžino, napolnjene z eksplozivom iz aeroplanskih bomb, katere niso eksplozivne, ko jih je sovražnik metel na partizanske položaje.

State Department in Jugoslavija

Ugledni ameriški časopis "Christian Science Monitor" je dne 1. avgusta donesel članek svojega Washingtonskega dopisnika, Joseph Harrison-a pod naslovom "Diplomatic Shift to the Left", iz katerega donasmo sledeče zanimive stavke:

"V Jugoslaviji in Grčiji, mogoče z ozirom na britansko politiko, je Amerika dalje podpirala elemente, za katere so skoraj vsi nevturalni opazovalci smatrali, da so izgubili mnogo vpliva v domovini. Tako, namesto da so imenovali kot diplomate tem državam može, ki so bili popolnoma nevturalni v mnogih vprašanjih, ki so kočljiva za te narode, je Washington imenoval diplomate, ki so favorizirali povratek grškega kralja Jurija in jugoslovanskega kralja Petra na prestol po vojni.

"Tudi najbolj vneti nasprotniki teh kraljev niso nikoli zahtevali, da Amerika dela proti njim. Ali pričakovali so, da Washington vsaj izbere diplomate, ki so nevturalni v kočljivem vprašanju vzpostavljanja teh monarhij.

"In sedaj so bile Zedinjene Države prisiljene, da priznajo potrebo bolj nevturalne politike. Četudi to dejstvo ni bilo objavljeno, se iz zanesljivega vira doznav, da se je nedavno vršil sestanek v Balkanski Diviziji State De-

partment-a, na katerem se je odločilo držati strogo nevturalno stališče napram vsem strankama v Grčiji in Jugoslaviji. Na temu sestanku se je izneslo, da je ameriška vlada, ako ne spremeni svoje politike, v nevarnost, da izžove nevoljo od strani omenjenih narodov. Dejstvo, da je tak sestanek bil sklican, dokazuje, da se je Washington prej preveč naslajal na eno stran.

"Zanimivo je beležiti, da ameriški pravec favoriziranja konzervativnega elementa grškega in jugoslovanskega odpora ni nikoli užival enodušnega odobranja vseh odgovornih Amerikancev. Po eni strani so bili tu visoki diplomatski uradniki imenovani od Bele Hiše ali State Departmenta, ki so skupno z britanskimi diplomati podpirali konzervativno stran. Medtem je bilo na drugi strani znatno število Amerikancev, ki so delovali za organizacijo kot so Office of War Information, Foreign Economic Administration in Middle East Supply Center, ki so pravtako živo nasprotovali vsaki taki ameriški politiki. Slednji so dokazovali, da podpiranje Kralja Jurija in Kralja Petra — razven priznavanja — pomeni riskirati ameriško po-vojni vpliv v Grčiji in Jugoslaviji.

ZOJSA.

POROČILO IZ PORT ARTHURJA

Port Arthur — Odkar je bilo naznanjeno za zbiranje prej zaobljubljenih prispevkov za pomoč Svobodni Jugoslaviji, je to že tretje naše poročilo. Namreč seznajmo prispevateljev v to svrhu. Posamezno vsoto so prispevali po imenu kot sledi:

Po 200 dolarjev: Vasilj Mrakovič in Risto Runjavac. Po 150 dolarjev: Miča Gajič, Mile Vucelič, Josip Bašič (Puša), G. Stimac (Jure), 101 dolar je prispeval Anton Jerše.

Po 100 dolarjev so prispevali: Ivan Vukelič, John Vertin, Josip Miklič, družina J. Boban, družina S. Lučič in G. Žarkovič. Družina M. Uremovič 75 dol.

Po 50 dolarjev: Družina G. Knežević, druž. N. Vujnovič, odsek Saveza Kanadskih Srba, M. Rozman, L. Spehar, M. Vukelič družina V. Blažina, Jugoslovanski

Klub delavske progresivne Stranke, R. Copp, L. Bartol in G. Pinturič. Po 30 dolarjev, F. Babinac.

Po 25 dolarjev: Družina M. Zatkovič, družina G. Jelič, družina D. Podnar, mladinski odsek HBZ št. 471 in M. Polič.

C. K. Ulledal dept. CCF. 5 dolarjev.

Skupaj znaša \$2,536.00
Drugo por. v vsoti 1,695.00
Prvo poročilo 3,242.00
Vsega skupaj \$7,476.00

Glavnemu odboru južnoslovanskih Kanadčanov smo poslali vsoto v Toronto, \$5,000.00. V blagajni se nahaja skupna vsota \$2,507.00, namreč ta vsota je bila izročena našemu odboru že potem, ko smo poslali prej omenjeno glavnemu odboru. Mestni Odbor Združenih Kanadskih Južnih Slovanov. Peter Marohnič, blag.

PISMA ZASTOPNIKOV IN NAROČNIKOV

San Francisco — Dragi prijatelj George: Prilagam pet dolarjev za ponovitev moje naročnine, prebitek pa za tiskovni sklad. Ravno te dni sem dobil pismo od Zdravjeta iz Windsorja. Kara me, da se nisem že dalj časa oglašil. Lojze ima prav.

Kar se tiče vašega gibanja v Kanadi, človek z veseljem zasleduje. Kajti z vsakim dnevom zapaža se podvig v organizacijskem in gmotnem smislu, posebno zdaj za pomoč našim bratom in sestram v stari domovini.

Seveda tudi tukaj giblje mo. V kratkem se vrši že drugi kongres ameriških Slovencev, oziroma SANSa, organizacije na polju delovanja za pomoč Svobodni Jugoslaviji. Ta organizacija vred s Združenim Odporom ameriških južnoslovanov je, kakor že veste, storila veliko v prid Osvobodilni borbi, možnost pa je temvečja in vse kar je potrebno je, večjega edinstva med nami samimi, pa bo šlo. Veliko upanja je polagati na kongres, kateri bo gotovo storil vse

potrebno, da bodo Ameriški Slovenci, res korakali pod osvobodilno zastavo ljudstva in narodov za boljši in pravičnejši svet po vojni, oziroma zmagi nad fašizmom. **Matt Spoler.**

Vancouver — Prilagam pet dolarjev za ponovitev naročnine, ostalo pa za tiskovni sklad. Zadnjič smo godovale vse tukajšne imenom Ančke. Bilo je prav veselo in zabavno.

Ana Zitko.

Port Arthur — Cenjeno uredništvo: Prilagam denarnak naznico v znesku 22 dolarjev, kar je za kritje štiri ponovne naročnine in 12 dolarjev za tiskovni sklad listu. V to svrhu so priložili kot sledi: G. Uremovič 2 dolarja. Po en dolar: Rukavina, T. Slavičar, L. Ozbolt, R. Runjavac in S. Oreškovič. Po 50 centov: Kozoglav, V. Copp, Bene, Krajc, M. Ružič in Matija Rozman.

Skupaj \$22.00 Prav lepa hvala darovalcem in ponovnim naročnikom.

Vera Marohnič.

Timmins — Prilagam tri dolarja za ponovitev naročnine.

J. Dejak.

Windsor — Prilagam devet dolarjev za dve novi in eno ponovno naročnino.

L. Zdravljec.

New Westminster — Cenjeno uredništvo: Priloženo vam pošiljam tri dolarje za ponovitev naročnine. Pričakoval sem da pride zastopnik, ko ga pa ni bilo, sem pa sam poslal brez da bi nadalje čakal.

T. Lužar.

(Nadaljevanje na 4. ts.)

Propadla Gnila Jugoslavija

(Iz stra. 3)

Ročne bombe takih izdelkov so imenovane po imenu neke planine ali pa okolice v kateri je napravljena. Na primer: "biokovka, mosorka, dinarka, karovarka itd. Materijal, katerega bi ne imeli Partizani pri rokah za izdelovanje takih bomb, smo dobivali iz okupiranih mest z pomočjo posebej ljudi, ki so skrbeli za tak material.

Po kratki dobi partizanske delavnice so bile opremljene celo z mašinami, za katere pogoj je služil recimo motor iz parnika, hotela itd. Vsak partizanski odred je imel svojo radio prejemni aparat, ponekod celo za prejemanje in odajanje vesti. Akumulatorji za radio aparate so kaj pogosto bili napolnjeni pri sovražniku, brez njegove vednosti. Videl sem slučaj, namreč na dvokolesu je bila pričvrščena dinamna. Neke tovariš jo je zakrival z tem da je sedel na njej, drugi je pa poganjal kolo, namreč dinamno in na ta način dajal električni tok za napolnitev akumulatorev.

Mnogo takih stvari bo za čitatelja neverjetnih, to da če dobro premisli, prepričan bo, da je marsikaj mogoče z dobro in vdano voljo doseči.

Ko je sovražnik podvzel mal ofenzivo, vse orodje in material iz delavnic, je bilo zakopano v zemljo, po ofenzivi se je znova začelo delati potrebne stvari.

Sanitetni odelki
Spričetka številno zdravnikov je bilo dokaj omejeno, toda vpeljani so tečajji za bolničarje in bolničarke. Vsak batalijon je imel svoje referente, saniteja, kateri je bil odgovoren za sanitetno in higiensko službo. Zlasti ok ranjenih se je vodilo velika skrb, oskrbovalo se jih je kakor nekaj svetega. Mladinske in vse druge organizacije zbiral so: mleko, jajca, sir, sadje, meso itd. Celo bila je tekma izmed ene in druge vasi, katera zbere več raznih takih potrebščin za ranjene tovariše.

Spominjam se neke tovariške, po imenu Ruža Vučak iz vasi Vlaka, okraj Vrgovca. V oktobru preteklega leta so bile srdite borbe za polotok Pelješec med Nemci in Prve Dalmatinske Udarne Brigade, posebno na dan Oktoberske revolucije, sovražnik je iz topniških havbic, možnarjev in strojnica-mi, iztresal peklo ognja. Položaj je ostal neizpremenjen. Naši boritelji so junaško vztrajali in odgovarjali zob za zob. Žrtve so bile na eni in drugi strani. Toda tovariška Ruža Vučak, je bila tega dne neustrašljiva. Zaporedoma je prihajala v borbene pozicije, izvlačila ranjene tovariše iz peklenskega og-

nja, ter jim zavijala rane. Za vsakega tovariša je imela lepo besedo. Zvečer, ko je borba nekoliko jenjala in se razlegel večerni mrak z tenko meglo dima od strašne borbe čez dan, sem jo vprašal: "Kako si kaj tovariška?". Njene roke so bile tu in tam oblite s krvjo naših tovarišev. Odgovorila je: "Dobro, le da smo vzdržali težko borbo. Mnogo žalujem da smo izgubili strojničarja Brunu". Od teške rane izdihnil je na njenih rokah.

Kako je mogoče da partizani zmagujejo močnejšega sovražnika

Poslužujejo se taktike katere sovražnik ne pozna. Vsak komandir, komisar, vodnik in desentnik, vsak tovariš vporablja samoiniciativo kakor sam najbolj ve in zna. Toda dela se po celotnem načrtu. V partizanski vojski je velika disciplina, a se razlikuje od discipline v stari Jugoslaviji. To je samozavešna disciplina — od spodaj Na batalijonskih in brigadnih konferencah vsak tovariš lastuje svobodo kritike, svojih desentnikov, vodnikov in komandirjev. Toda jedro kritike počiva v celotnem načrtu, ki ni bil recimo izveden ali nepravilno. Častniški čin dobi le oni, kateri ga je v resnici zaslužil. Mitraljezec biti, pomeni čast za vsakega mladince. V vsaki ednici obstajajo takozvane "petorke". To je mitraljezec in drugi štiri, ki prinašajo municijo. Take petorke ustvarjajo čudeže. Njih pozna prav dobro Nemci, četniki in vstasi! Je neka pesem o mitraljezu in žal temu spominjam se samo prve vrstice, ki pravi: "Mitraljez cika stade; kolonelom (polkovnik) mrtev pade."

Vsaka ednica pa ima tudi svojo bombosko desetino, sestavljeno od nabolj vdanih mladincev in mladink. Njihova dolžnost je kot udarnih skupin, približati se sovražniku na par metrov in ga izgnati z ročnimi bombami iz njegovih utrd. Partizani izvajajo napade navadno po noči. In baš zato je mogoče bomboski desetini izvršiti povelje. Za sovražnika noč je zelo težka. Partizani so izkoriščali mrak za napad. Navadno so opravljeni v navadno lahko obleko z opanki na nogah, okrog pasu pa večje število ročnih bomb. Tako se oprežno in previdno približijo sovražniku nezasišano. Ko enkrat je komanda: "Bombarderji naprej!" je znak, da je sovražnik prav blizu.

Takoj po izvršenem činu, zaplenijo orožje in drugi material. Spominjam se enega mladince take edince. Bil mu je 17 let. Nekom prilikom navala na nemške

utrdbe, vrgel je ročno bombo v betonsko gnezdo sovražnika in ga izgnal. Potem je zaplenil dva lahka mitraljeza. Neki drugi tovariš je hotel odvzeti enega, toda mladinec je začel jokati. Vprašam ga, zakaj joka? "Ta tovariš hoče vzeti mitraljez, katerega sem jaz zaplenil. Moral sem ga dolgo prepričavati, da je treba mitraljez predati tovarišu bolj izkušnemu za streljanje iz mitraljeza. Mladinec je ljubosumno čuval svoj plen.

Žene v narodno-osvobodilnem pokretu

Žene se bore rama ob rami z moškimi proti sovražniku, so bolničarke in zelo važne terenske delavke v zaledju. One izvršujejo neverjetno važna dela, daji bi nekoč ne mogli verjeti, da bi jih izvrševale. Dobimo jih tudi, da so komesarji, in celo komandirji, častniki Narodno-osvobodilne armade.

Spričetka, a posebej matere iz vasi so mislile, da je nemogoče pustiti hčer k Partizanom, radi morale. Prepričale pa so se pozneje, da je mogoče živeti med tovariši, ter da vsled tega ne postane med njimi nemoralna. Posebno z podvigom samozvesti, žene so dokaj preobličile svojo vlogo. Seveda ljubezen ni zabranjena, a se priporoča, da je konstruktivna in življenska. Kjer prevladuje ljubezen, tam opadajo borbena zavest.

Spominjam se tovariše iz Like. Pripovedovala je kako je prišla med Partizane. Oče in brat sta padla prve dni upora. Nekega dne je tožila materi rekoč "Mati, tudi jaz grem k Partizanom, da se maščujem za očeta in brata". Bil ji je takrat 16 let. Mati se je začudila in je rekla: "Kam pojdeš ti? Ti si še mlada, celo govoriš ne znaš z ljudmi, je karala mati v svojem odgovoru hčerko. Toda njene želje ni mogla odvrniti. Nekega dne se je pojavilo mlado dekle med Partizani, tovariši so je sprejeli zelo lepo. Naučili so jo čitati in pisati. Z eno besedo kaj kmalu ni bila več ona prejšnja Radojka, ona navadna pastirica, katera se je ustrašila celo svoje sence, neko zavedna mladinka. Po nekaj mesecih vrnila se je v vas, kot borec Narodno-osvobodilne vojske. Mati jo je občudovala in ni mogla verjeti, da je to prejšnja Radojka. Kakšna sprememba? Začela je pripovedovati materi: "Mati, meni je tako lepo s tovariši in tovarišicami". Kajpak mati niso mogli opustiti prejšnjih misli in prepričati se, kako se je vse to zgodilo. Radojka edince je odpočivala za nekoli-

MNENJA IN PRESODKI O VPRAŠANJU POLJSKE

London — Tozadevna poročila trdijo, da se nahaja v Moskvi, predsednik begunske poljske vlade v Londonu, Stanislaw Mikolajczyk, kamor je prispel pred nekaj dnevi, da pregovarja z vodjama Sovjetske Unije in Narodno-osvobodilnim odborom Poljske, kateri je bil vstanovljen takoj po delu osvobojenega poljskega ozemlja.

Poznejša poročila so prinesla zatrdilo, da je Sovjetska Unija priznala omenjeni odbor kot zakonito predstavništvo poljskega naroda, kar je kot razvidno spravilo do premisleka begunske kroge v Londonu, da so se napotili v Moskvo. Če tudi se smatra zadevo zelo resno zlasti z strani krogov, kateri niso opustili svojega sovražnega stališča ne samo napram Sovjetski Uniji, marveč svobodne rešitve o notranjih zadevah poljskega naroda samega.

Posamezno časopisje se trudi podati vtis, češ, da niso vsi člani begunske vlade reakcionarji in celo da begun-

ko dni v njeni vasi. Tako je mati mogla videti svojo hčerko, kot vojaka. Videla je kako se vršijo sestanki in je iz radovednosti vprašala: "Kaj se pa vi tam tako pogosto sestajete?" Jutri boste šli z menoj je odvrnila hčerka. In res drugega dneva je prisostovala na sestanku njena mati. To jo je pričalo dase njena hči uči in da prav zaradi tega postala drugačna. In kar je pri tem še značilnejše, je to vplivalo na samo mater toliko, da je tudi sama vstopila v Antifašistični Front žena in postala aktivna članica. Ko sem zadnjič govoril z Radojko, v Bari, Italija, bila je ranjena v nogo, katera ji je tudi nekoliko krajša. Ravno kar je okrevala od rane in spet je želja napolnjevala njene misli, povrniti se čimprej med tovariše in tovarišice v borbo.

To je torej približno lik življenja moških in ženskih v narodno-osvobodilnem pokretu. Niso pa samo hrvatske in srpske žene v Osvobodilni vojski. So tudi muslimanke in druge. V moji ednici je bila ena muslimanka. Rečem, da je bila pravi boritelj. Nekega dne je prišla odredba da je pošljemo v Livno za pouk telegrafsko-telefonskega kursa. Bila je sicer vesela da odide v šolo, toda zjokala se je predno se je poslovila od svoje borbene edince. Morali smo ji obljubiti, da ji bomo povrnili puško, katero je odvzela od Nemcev, na kateri pa je zarezala njeno ime. (Se nadaljuje prihodnjič)

ska vlada resnično predstavljala želje poljskega naroda. Zdi se, da so pozabili preteklost in niso prav nič naučili iz pričujoče sedanjosti.

Celotna situacija v Poljski v kolikor se tiče reakcionarnih krogov je lik jugoslovanski pod bivšimi begunskimi režimi. Z druge strani predstavlja to isto osovraženo skupino, katera se ni otresla zamisli "velika Poljska od moza do moza" namreč od morja do morja. Skupina katera pritiska na kljuke vsepovsod, toda če se ozremo na njeno delo odkar se nahaja zunaj Poljske, ni storila prav ničesar v prid narodnih interesov, še manj pa je postavila program za povojno Poljsko. In tega se zaveda največ poljski narod sam kateri bo zagotovo spregovoril ob dani mu priložnosti.

PESMI PARTIZANOV PRIMORCI
Sajna Avgust

(Iz Stenskega časopisa delavske čete partizanskega taborišča v Gravini, Italija, februarja 1944).

Kdo so tisti tam, krivih hrbtov, slokih ram, z bomo culo v roki, na cesti tej široki?

Znani se mi zdijo, saj obrazi blede govorijo. Da ne sodim vas sliki: Kdo ste, mučeniki?

Po zaporih smo ječali, tepeni na cementu spali, zdaj pa spet smo prosti, konec ran je in britkosti!

Mi vojaki smo slovanski, k četi gremo partizanski, ki bori se za pravico, za Primorje in Gorico!

TITO
Vladimir Nazor.
prev. S. Samec.

Kar je tlelo pod pepelom, v srcih nam globoko skrito, v svetel plamen je raznel drug nam Tito, Tito, Tito.

Kar je teklo vse povsodi zli je v strugo enoviti in široko stvoril drug nam Tito, Tito, Tito.

Naše žito in pšenico prevejal je skozi sito in svobode kruh zamesil drug nam Tito, Tito, Tito.

Torej tudi ti, tovariš, dvigni pest, iz jebla ulito, in za njim do konca pojdi z vzklikom: Tito, Tito, Tito!

Širite čitate in postanite naročnikom Edinosti

Junaška obramba Sevastopola

Spisal Podadmiral, F. Oktyabrsky

(Prevedel J. Smrke)

NJIHOVA JE NESMRTNA SLAVA
E. VILENSKI:

Veličanstveno prijateljstvo je vezalo kopnene in mornariške branilce Sevastopola. Morala junaških Sevastopolčanov, je bila trdna skozi celih dvesto in pedeset dni. Dosti zaslug za to gre divizijskemu komisarju, Kulakovu, članu vojaškega Sveta, Črnomorske flote in vodje celega političnega aparata Sevastopoljske obrambe. Kulakov je bil zelo priljubljen pri moštvu Črnomorske flote in končno se je prav tako priljubil med vsemi branitelji Sevastopola. Njegov oseben izgled, je navduševal ljudi k hrabrosti in hladnokrvnosti. Imel je vzstrezujoč vpliv, celo na najbolj nevarno osebo. Ni trpel nereda ali pa dosti letanja, a malo opravljenega. Vedel je kako govoriti z ljudmi in kako jih pripraviti k dobri volji. Vedel je, da smeh včasih olajšanje — ponekoč izvršno zdravilo rani, katerega je on rabil razkosati. Kulture in izbranih mož, velikega poga, izvrstnega vladanja čez samega sebe. On je ostal miren, pogumen in z nasmehom se je vedel do zadnjega dne obrambe Sevastopola. Odlični delavec, ki je prebodel dolgo pot od komisarja na podmornico do enega glavnih organizatorjev Sevastopoljske obrambe.

Večja zasluga za udarce, ki so bili prizadeti Nemcem, spada zračni posadki Črnomorske flote in Sevastopoljski posadki. Njeni poveljniki so bili: General-major Ostrijakov, junak Sovjetske Unije in general-major Jermandenkov. Pod njihovim vodstvom, sovjetski prvaki so se bojevali kot junaki proti številni premoči sovražnika in njegovih zračnih formacij. Izbruh vojne je Ostrijakovega zatekel na daljnem vzhodu. Pilot Ostrijakov, kateri je že preje zaslužil več odlikovanj za hrabrost in odlično službo domovini, je zahteval da se ga takoj premešči v aktivno službo. Obspal je poveljstvo z pismi in brzojavami. Končno je bilo njegovi zahtevi udovoljeno.

Prišel je v Sevastopol. Njegovo ime je bilo že itak dobro znano med letalci in njegova hrabrost je bila dobrokrat predmet pogovora. Tudi v Sevastopolu ni bil zadovoljen kot postajni poveljnik. On se ni mogel ločiti od svojega letala.

Napravil je ducat poletov v obrambi Sevastopola, kričjoč padalna letala z svojim lovskim letalom ali pa bombnike in je pri tem se izkazal izvrstnega voditelja in vernega tovariša polnega ljubezni do svoje domovine in naroda.

Vse Sevastopol je govoril o junaštvu poročnika Pospelova. Njegovo lovsko letalo je bilo napadeno po "Mešersmith". Dva nemška letala sta treščila na zemljo od njegovega ognja, ostali so pa z naglico odkurili.

Ves Sevastopol je vedel in tudi počastil imena slavnih pilotov. Gubri, junak Sovjetske Unije, Golibijev, Talalajev, Jevtanjan, stotnika od garde Avdjevjeva, mož, kateri tudi enkrat niso odstopili kljub premoči sovražnika in so vedno neustrašeno se udeležili bitke.

Dosti je bilo doprinešeno k uničenju sovražnikovih moštva pri obrambi Sevastopola, po obrežnem topništvu, pod poveljstvom general-majora Morgunova. On je obnovil z svojim moštvom slavno tradicijo mornariškega topničarja, katerega so branili Sevastopol skozi njegovo obleganje. On je poveljeval možem, katere je sam izučil in izvežbal. Veteran v topniškem poklicu, bil je med svojim moštvom, kakor oče. Vezan z njimi živeti in umirati. Blizu Belbeka, pri Kersonesu v okolici Belaklave, pri Malakovih višinah, njegove baterije so zadajale uničujoče udarce sovražniku, ter z tem ovenčala same sebe z nesmrtno slavo.

Enemu njegovih odelkov podeljen je častni naslov: "Gardni odelček".

Delovanje sevastopoljskih topničarjev, je bilo izvenredno. Črnomazova skupina je zažgala ter drugače poškovala petindvajset tankov, 28 tovornih avtomobilov, ter uničila več batalijonov Nemcev. Eden častnik po imenu Šurba, kateri je pokosil 30 Hitlerjecev, ter uničil sovražno strojno puško v enem samem spopadu, pri katerem je bil tudi sam ranjen v roko. Ni pa zapustil bojišča. Metal je ročne bombe z drugo zdravo roko.

Nemci so obkrožili baterijo poročnika Sišajeva, ter napredovali proti srednji utrjeni točki. Pomožni politični častnik, Sirota, postrelil je sedem Nemcev z njegovo puško, spazil se do ogrožene utrjene točke, ter pokopal z ročnimi bombami Nemce.

Naslednjih par števil poda približno sliko o veličastnih bitkah topništva, skozi obrambo Sevastopola. O srditosti topniških dvobojev med obleganimi in obleganici.

Povprečno so Nemci izstrelili 1.500 do 2.000 granat dnevno. Dne 14 junija so izstrelili 3.369 granat, 15 junija pa 3.350.

Te številke govore same za sebe o veličini bitke. Toda govore tudi o nepodobni odločnosti ter neprimerni vzdržljivosti meščanov in civilnega prebivalstva v splošnem, katero ni prenehalo delati kljub gromenju topov, sikanju granat, regljanju strojnica, skelečih ran in vsako sekundo smrtno nevarnosti. Iz ljubezni do svoje domovine, visoko moralo in samozvestjo, tvegalo je svoja življenja in pomagalo obrambo pri Sevastopolu.

Sevastopolčani so pokazali celemu svetu, kaj je zmogel sovjetski državljani pri obrambi svoje domovine.

Vsi voditelji Sevastopoljske obrambe so ostali na Krimskem teritoriju do zadnjega dne, do zadnje ure in do poslednje možnosti. Postaja Oktobarskega je ostala za ves čas v mestu. Ne, neprestano bombardiranje, niti osredotočeni topniški ogenj, ni bil v stanu prisiliti poveljništvo da zapusti svojo postajo.

In šele zadnji dan, ko ni bilo več mogoče ostati v mestu, je bila postaja premeščena v Kersones, svetilnik po odredbi in ukazu glavnega poveljstva Rdeče Armade. Voditelji Sevastopoljske obrambe, so zapustili Krimsko ozemlje šele zadnje minuto, ko so krogle iz pušk živžgale nad glavami in okrog njih. Zadnji od njih so bili, Oktjaberski, Kulakov in Petrov.

To kaže kako se sovjetski državljani bori za sovjetsko mesto. To kaže, kako so vodili obrambo Sevastopola v nesmrtnem boju zoper sovražnika.

Sevastopolčani so doprinešli veliko k slavnim vojaškim tradicijam ljudstva Sovjetske Unije, ter z tem zapisali, v zgodovino Velike patriotične vojne proti fašističnim razbojnikom, nekaj najbolj briljantnih listov v zgodovinsko knjigo.

(Se nadaljuje prihodnjič)

Partizanske pesmi

(Nekaj pesmi ponatisnjenih iz partizanskih listov).

PADLIM TOVARIŠEM

Kot žrtve ste padli v borbi za nas, da srečo svobodo bi užival trpin. Do smrti je služil svobodi vaš glas, pogumni ste zrlji v gotovi pogin. A kadar svoboda zasije nam spet in vaše se želje spolnijo, takrat se spominjal še pozni bo svet junakov, ki v grobu trohijo.

V razkošnih palačah piruje tiran in v vinu utaplja bojazen, a roka pravice že dviga se nanj in piše na steno mu kazen. A prišel bo dan, ko se ljudstvo zbudi, se dvigne po zmagi k svobodi. Vam bratje, pa pesem ljubezni doni in večna zahvala vam bodi.

SVOBODNA SLOVENIJA

Slovenci kremeniti, stopimo v korak, da osvobodimo svoj domači prag. Čez gore, polja, po celem svet' doni: Slovenija svobodna in srečna bodeš ti.

Starci belobradi, stopite v vrste, pokažite mladini, kako naj se bore. Čez gore, polja ...

Vi mladinci naši, zavedajte se vsi, za svobodo zlato vsak naj se bori. Čez gore, polja ...

A ve žene naše, ne točite solza, pomagajte vsem borcem do novega sveta. Čez gore, polja ...

Svoboda je zlata, svoboda je vse, zanjo se borimo, zanjo vsak naj umre. Čez gore, polja ...

ZOJSA.

Vabilo na Banket

Kateraga priredi odsek Zveze Kanadskih Slovencev v Torontu v počast delegatom in delegatinjam druge redne Konvencije, Zveze Kanadskih Slovencev, dne 19 avgusta v St. Patrick dvorani, St. Patrick St.

PROGRAM

1 VEČERJA

2 Otvoritev programa po Joe Petricu pre dšedniku pripravljalnega odbora in izročitev stoloravnateljstva Joe Miketi-u Gl. pre dšedniku Zveze.

3 Pozdravni govor Geo. Matešič-a, ured. nika Edinosti.

4 Govori Margareta Slak, prva podpred sednica Zveze.

5 Pozdrav Gl. tajnika Saveza Kanadskih Srba, Walter Grbič.

6 Pozdrav delegatinje in predsednice odseka v Kirkland Lake, Milka Krašovec.

7 Pozdravni govor glavnega tajnika Saveza Kanadskih Hrvatov, Edvard Jardaš.

8 Govori glavni organizator Zveze, Martin Bajuk.

Izmed govora omenjenih govornikov na programu bodo tudi druge točke petja, deklamacije itd.

Po banketu prosta zabava in ples. Pričetek ob 8 uri zvečer.

ULJUDNO VABIMO VSE SLOVENCE, HRVATE IN SRBE IZ TORONTA IN OKOLICE, DA NAS V ČIMVEČJEM ŠTEVILU OBIŠEJO IN SE UDELEŽE.

ZA DOBRO POSTREŽBO Z JESTVINO IN ZA SUHA GRLA. SKRBI

ODBOR: